

Gör Det Själv

SVÅRIGHETSGRAD

Det krävs lite handlag om du aldrig har försökt mura förr, men det kan du mycket väl lära dig.

LÄTT

SVÅRT

TIDSÅTGÅNG

Ca 3 dagar.

PRIS

Ca 3.000 kronor, om du köper nya tegelstenar.

Et högbädd ger en riktigt bra arbetshöjd.

Svängd odlingslåda av Gammalt tegel

Et murad högbädd är både dekorativ och praktisk. **Har du en hög gamla tegelstenar liggande, är det ett passande projekt** som ger dig ett extra rum i trädgården.

Tegelstenar är ett bra alternativ till en odlingslåda, eftersom de tål väder och vind betydligt bättre än t ex trä, som odlingslådor ofta byggs av. Du kan hitta gammalt tegel till ett bra pris, kanske till och med få lite gratis, eller så kanske du själv har några stenar liggande som gör större nytta som högbädd. Du kan så klart även köpa nya tegelstenar, men då blir det dyrare.

En odlingslåda av tegel går enkelt att anpassa, så att du får den form och stor-

lek som passar i din trädgård. Här har vi valt att bygga den med svängda sidor.

Har du aldrig murat förr, är det ett bra och överskådligt projekt att öva sig på. Du guidas genom hela processen, så det är bara att ge sig på det.

Näringsrik jord till växterna

När högbädden är färdig och ska fyllas, kommer dina växter att trivas bäst om du ordnar dränering i botten och en näringsrik jord, så att de kan växa bra. □

Förberedelse

När du har hittat ett lämpligt ställe till odlingslådan, ska jorden förberedas så att du kan mura upp den.

Du bör ta bort stenar och rötter och jämna till marken. Underlaget ska också packas ordentligt. Det ger odlingslådan en stabil grund att stå på.

Det är en bra idé att göra en provläggning med tegelstenar på marken, så att du vet exakt hur stor högbädden blir. När du har koll på det, kan du ta bort jorden i den ränna som ska fyllas med betong till odlingslådans fundament.

1 **Förbered underlaget** där odlingslådan ska stå. Gräs, stenar och rötter ska tas bort, och jorden fördelas så att den blir någorlunda jämn.

2 **Jorden packas** så att du har ett fast underlag att bygga högbädden på. Det går bra att packa med en manuell stenstöt, även kallad en jungfru.

3 **Kolla om underlaget är jämnt.** Om inte, jämnar du till det och packar igen med jungfrun.

Gör en provläggning av högbädden så att du kan få en uppfattning av hur stor den blir och vilken form den ska ha. Den här högbädden ska vara svängd och ha plats till bänk och hyllor i den ena änden. Lagg stenarna med rätt fogbredd, här 1,5 cm.

5 **Markera murens omkrets** när högbädden har fått rätt form och storlek. Rita ett streck med en pinne på både murens ut- och insida.

6 **Därefter tas stenarna bort** och du har högbäddens form markerad i den packade jorden.

7 **Ta bort jorden i det markerade området** så att du får en ränna till odlingslådans fundament. Den ska vara ca 10-15 cm djup. Jorden kan samlas i en hög och senare användas för att fylla högbädden.

Tegelstenar

Det kan krävas lite arbete för att göra gamla tegelstenar redo att muras upp igen. Ofta sitter det rester av gammalt bruk som du bör ta bort innan du murar upp stenarna igen. Rena stenar vidhäftar bättre.

För att högbädden ska stå stadigt, bör du mura upp den i förband, där stenarna i de olika skiften förskjuts i förhållande till varandra. Det kräver en del halva stenar, så dem ska du ha kapat och gjort färdiga innan du börjar mura.

1 Ta bort gammalt bruk om det sitter rester kvar på de gamla stenarna. Det grova kan du ta med en murarhammare och därefter gå över dem med en stålborste.

2 Kapa stenarna så att du kan mura i förband, d v s så att stenarna ligger förskjutna i förhållande till varandra. Skär runt kanten med en vinkelslip på tre av sidorna – det räcker för att du ska kunna dela dem.

Kapa stenen genom att slå hårt med en murarhammare på den sida där du inte har skurit med vinkelslipen. Då delar sig stenen där du har lagt dina snitt.

4 Ge de raka, nyskurna kanterna patina genom att gnida ena halvan mot den andra halvans kanter. Det rundar av kanterna, så att det ser ut som på de hela stenarna.

Bruk och betong

Det är en klar fördel att använda färdigblandat bruk för att mura upp högbädden. Du behöver bara tillsätta vatten och sedan blanda ordentligt. Sedan är du redo att mura. Till fundamentet, som muren ska byggas upp på, bör du välja avjämningsmassa.

Du kan blanda betong och bruk för hand med en skyffel eller med en omrörare på en bormaskin. Väljer du sistnämnda, använd då en maskin på minst 1.000 watt, risken är annars att den blir överhettad. Blanda bara en säck åt gången, eftersom bruket blir svårt att arbeta med om det står för länge.

1 Både bruk och betong ska blandas väl. Använd en murarbalja eller en stor murarhink. Häll upp torrbruket och tillsätt vatten enligt tillverkarens anvisningar på säcken. Blanda ordentligt till en slät massa.

2 Kolla så att konsistensen är anpassad. Betongen på bilden är till fundamentet och ska vara fastare än murbruket till stenarna. Murbruket ska vara lite mer flytande.

Det första skiftet

Det är viktigt att du är noga med det första skiftet, eftersom även små oregelbundenheter lätt kan följa med och riskera att bli ännu mer markanta efterhand som du murar uppåt. Använd vattenpasset ofta, så att du är säker på att få ett helt rakt första skift att bygga vidare på.

Innan du lägger det första skiftet, ska du fylla rännan med betong så att stenarna ligger på en stadig grund. När första skiftet är på plats, bör du även lägga betong på båda sidor om stenarna som kantsäkring, så att de blir liggande.

1 Fyll rännan med betong så att du har ett bra fundament till det första skiftet. Det går bra att använda en murslev – då går det enkelt att kontrollera och fördela, så att betongen ligger någorlunda jämnt direkt.

2 Sätt tegelstenarna i betongen. De trycks ner lite i betongen och bankas eventuellt på plats med en gummihammare, så att de ligger helt jämnt. Kolla med vattenpasset. Fogen ska vara ca 1,5 cm mellan alla stenar.

3 Långsidorna ska vara parallella, så kolla kontinuerligt med en tumstock att det är samma avstånd mellan de två stenraderna. På de svängda långsidorna är fogarna lite större på den ena sidan, så att stenarna kan bilda en svängd linje.

4 Gör kanter av betong på båda sidor om det första skiftet när alla stenar har lagts. Det gör att stenarna ligger extra stadigt.

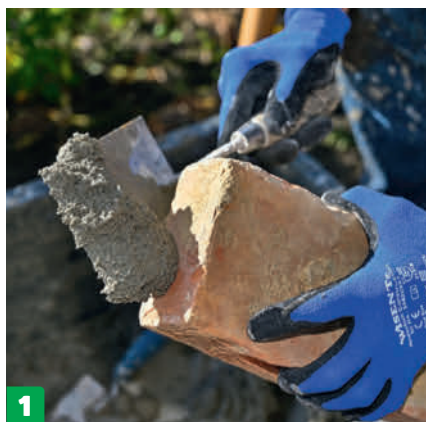
5 Låt det första skiftet torka ett dygn innan du börjar mura upp sidorna. Då hinner fundamentet sätta sig och du kan vara säker på att stenarna ligger kvar.

Svängda sidor

När sidorna muras upp, är det viktigt att stenarna ligger förskjutna i förhållande till varandra, vilket kallas förband. Det ger en stark konstruktion som håller länge.

Här läggs stenarna i så kallat halvförband, där fogarna i vartannat skift ligger precis mitt för varandra. Men de kan även förskjutas med t ex en tredjedels sten, bara stenen läggs i förband.

Här ska det också läggas in ett par platta järnbeslag i bruket i den ände där det ska sitta hyllor. Beslagen ska sticka ut lite, så att hyllplanen kan ligga på dem.

1

Sätt bruk på stenens stötfog, den stående fogen som ska stötas mot den första stenen. Bruket sätts på med en så kallad iläggningsslev, och det ska vara så mycket bruk att det ungefär kan fylla ut fogen.

2

Stenen placeras i rikligt med bruk som lagts på det första skiftet. Stöt stenen på plats mot den första stenen i det andra skiftet, som har satts i hörnet. Banka stenen på plats, så att den ligger jäms med den första.

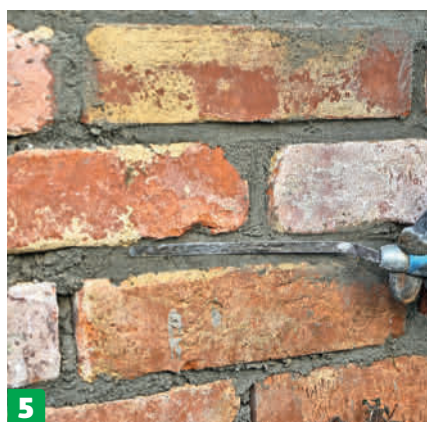
3

Skrapa av överflödigt bruk direkt efter att du har lagt stenen på plats. Bruket skrapas av med slevan och slängs tillbaka ner i hinken.

4

Kolla ofta med vattenpasset att stenarna ligger rakt. Se också till att stenarna ligger i förband. Här ligger de i halvförband, där vartannat skifts fogar ligger ovanför varandra.

5

Jämna till fogarna med en smal fogslev. Den trycker både bruket på plats i fogarna och gör att det ser snyggt och enhetligt ut.

6

Om du ska ha hyllor, placeras järnbeslagen på den höjd som du vill att de ska sitta på. Beslagen läggs på det skift som passar, med en rejäl klick bruk ovanpå.

7

Låt beslagen sticka ut ca 2 cm från muren. Då har du ett stadigt fäste till hyllplanen. Här placeras två beslag på gaveln och två beslag på båda de svängda långsidorna.

Finish och fyllning

Det är viktigt att murverket får torka i lugn och ro. Det gör det bäst under en presenning, där det är skyddat från starkt solljus och regn.

På nytt murverk kommer det ofta så kallat fogslam. Det är rester av det överflödiga bruket, som lämnar efter sig en gråaktig film på tegelstenarna. Det bör du ta bort när du har murat färdigt, så att det inte förfular högbädden.

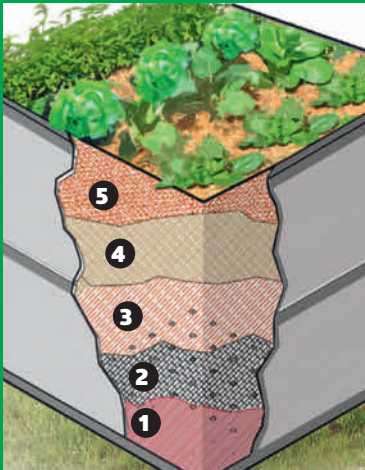
Det finns särskilda produkter gjorda för ändamålet. Du kan också rengöra muren med ättika med lite citronsyra tillsatt – det är den metod som används här.

Täck över högbädden om du pausar i arbetet. Låt den också stå övertäckt i en vecka när du är färdig, så att murverket kan torka långsamt och är skyddat mot både sol och regn.

Rengör ytan från fogslam, som ser ut som en gråaktig film på nymurade väggar, efter att bruket har skrapats bort. Här tas det bort med en blandning av 1 del citronsyra och 5 delar ättika.

Ge växterna bra förutsättningar

När du fyller odlingslådan, bör du se till att ha dränering i botten, så att överflödigt vatten kan rinna undan och jorden inte blir för sur. Det är också viktigt att det finns näring till växterna. Här är rabatten fylld med:

- 1. Kvistar**, så att vattnet kan rinna undan.
- 2. Gräsklipp**, som packas lite när det blir fuktigt.
- 3. Löv**, ev halm, som gärna kan vara halvruddna/ruddna. Pressas ihop väl.
- 4. Grov kompost**, som inte är helt färdig och därför ger växterna näring under längre tid.
- 5. Jord**, som växterna planteras i.

Odlingslådans yta har rengjorts och fyllts med jord. Den är faktiskt färdig att planteras i. Det enda som saknas är hyllplanen av trä, som ska användas för förvaring och som planteringsbord i den ena änden.

Planteringsbord

Det enda som nu saknas i odlingslådan är hyllplanen som ska sitta vid den ena änden. Det görs en mindre hylla, som passar i odlingslådan, och en lite större hylla som kan läggas på muren vid änden.

På den stora hyllan skruvas en bräda fast på baksidan, där det fästs ett nylonband. Här kan mindre trädgårdsredskap placeras, så att man har koll på dem.

Båda hyllplanen består av tre brädor som hålls ihop genom att fästa ett par tvärgående lister på undersidan.

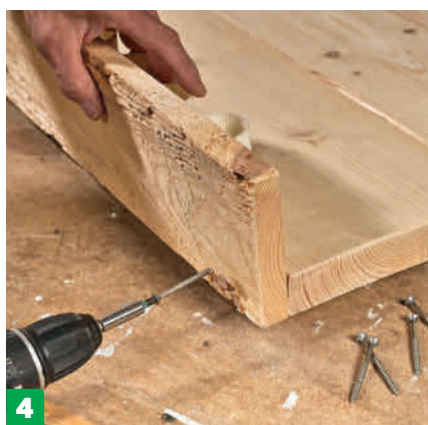
1 **Hyllplanen monteras.** De består av brädor som kapas på längden och hålls ihop med två tvärgående lister. Dessa fästs på undersidan 16 cm från ytterkanten med korta skruvar som inte går igenom på ovsidan.

2 **Slipa ovsidan.** När hyllplanen har monterats, vänds de om så att du kan slipa ovsidan jämn och slät. Det går lättast med en slipmaskin, men du kan så klart även slipa hyllplanen för hand.

3 **En bit nylonband sätts** på det översta hyllplanet. Det ska ha en bräda som baksida där nylonbandet fästs med takpappspik, så att det blir små "fack" för mindre trädgårdsredskap.

4 **Brädan med nylonbandet skruvas fast** på baksidan av det översta hyllplanet. Se till att placera skruvarna så att de sitter mitt på hyllkanten.

5 **Lägg de två hyllorna på plats** vid den ände av högbädden där du har gjort plats för dem. Det stora hyllplanet ska bara läggas på murens kanter. Det lilla hyllplanet placeras under det stora på de järnbeslag som sticker ut ur muren.

Odlingslådans uppbyggnad

Den murade högbädden har byggts av gamla tegelstenar, så att långsidorna svänger lite. I den ena änden finns två hyllplan, så att det blir ett planteringsbord.

Hyllplanen består av tre brädor som fästs på två tvärgående lister på undersidan.

En stående bräda sätts på hyllplanets baksida, så att det får en bakkant.

Gavlarna på högbädden är raka, medan långsidorna svänger.

Hyllan mellan murarna läggs på järnbeslag som har murats in i muren.

Det första skiftet sten läggs i en 10-15 cm djup ränna med betong.

MATERIAL

- Hyvlade brädor, 38 x 125 mm, till stor hylla
- Hyvlade brädor, 25 x 100 mm, till liten hylla
- Hyvlade lister, 15 x 21 mm
- Tegelstenar, ca 240 st.
- Torrbetong, ca 40 kg
- Murbruk, ca 40 kg
- Plattjärn, 5 mm

Dessutom:

- Nylonband
- Takpappspik
- Skruvar, 4 x 35 mm och 4 x 45 mm
- Ättika
- Citronsyra
- Presenning

SPECIALVERKTYG

- Stenstöt/jungfru
- Murarbalja
- Murarhammare
- Omrörare till bormaskin
- Läggningslev/murarslev
- Fogslev